

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate, de Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Art. VII. Vtrum quilibet homo in primo instanti usûs rationis teneatur sub mortali ad deum se convertere, subindeq[ue] peccatum veniale cum solo originali esse non possit?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78232](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78232)

mentum prudenti existimationi ad iudicandum A
realiter se habere ad illam, respectu effectuum
moralium, ac si physice uniretur. Sicut in proba-
bili sententia omisso pura est actus moralis,
quia æquivalenter est actus physicus, eò quòd
præbeat fundamentum ad prudentem iudicand-
um, voluntatem purè omittentem taliter se ha-
bere in ordine ad transgressionem legis, ac si per
physicum & positivum actum vellet omittere.

170. **Objicies** ultimò: Si peccatum in ratione of-
fensæ esset simpliciter infinitum, unum pecca-
tum in ratione offensæ alio majus non esset, sed
omnia in ratione offensæ essent æqualia: At hoc
dici nequit: Ergo nec illud. Minor videtur cer-
ta: nam per peccatum odii, vel blasphemiam v.g. B
Deus magis offenditur, quàm per peccatum in-
temperantiæ, puta per comestionem carnum
die prohibito. Sequela verò Majoris probatur:
Unum infinitum non est majus alio in eo genere
in quo est infinitum: Ergo si peccatum in ratio-
ne offensæ sit infinitum simpliciter, unum pec-
catum in hoc genere non erit majus alio, sed
omnia in hoc genere, & sub hac ratione erunt
æqualia.

171. Respondent aliqui ex nostris Thomistis, ne-
gando sequelam Majoris. Ad cujus probationem
distingunt Antecedens de infinito per essentiam
& in genere entis, & de infinito determinati gen-
eris, & asserunt quòd licet loquendo formaliter
de infinito in ratione infiniti, unum non sit ma-
jus alio, quia in negatione omnimoda termini,
in qua ratio infiniti consistit, unum aliud non
excedit materialiter tamen de infinito loquen-
do, licet infinitum per essentiam, & in genere
entis, peratà nullo excedi, infinitum tamen gen-
eris determinati, potest naturaliter excedi ab
alio infinito, & quia peccatum non est infinitum
per essentiam, nec in genere entis, sed in genere
determinato, scilicet in genere offensæ, unum
peccatum in ratione offensæ alio majus esse po-
test. Hæc solutio probabilitate non caret.

172. **Mentis** tamen & facilius respondetur, gravi-
tatem offensæ non solum sumi à persona lesa,
sed etiam ab objecto, ab intentione actus, &
aliis capitibus, ex quibus sumitur peccatorum
malitia. Unde licet gravitas personalis, quæ re-
peritur in offensâ contra Deum commissa, in
omnibus peccatis mortalibus æqualis sit, illa ta-
men quæ ex objecto, ex circumstantiis, & aliis
capitibus sumitur, inæqualis est juxta objecto-
rum & circumstantiarum inæqualitatem.

173. Potest hæc solutio illustrari & explicari ex
doctrina desumpta ex tractatu de Incarnatione,
ubi Theologi duplicem bonitatem & valorem
distingunt in actionibus Christi Domini; alterum
ex objecto & circumstantiis, qui idcirco vo-
catur *objectivus*; alterum ex dignitate personæ,
qui propterea dicitur *personalis*; & asserunt pri-
mum valorem non fuisse infinitum, nec conse-
quenter æqualem in omnibus actionibus Chri-
sti, sed majorem vel minorem, juxta majorem
vel minorem excellentiam objecti talium actuum;
& secundum verò, utpote simpliciter infinitum,
fuisse æqualem, imò & unicum in omnibus
actionibus & passionibus Christi. Pariet ergo
gravitas personalis competens peccato mortali
ex majestate Dei offensæ, simpliciter infinita,
æqualis est in omni peccato mortali; gravitas
autem ejus ex aliis capitibus sumpta, major aut
minor est, juxta inæqualitatem malitiæ deriva-
tæ ex illis.

ARTICULUS VI.

*Utrum quilibet homo in primo instanti usus ra-
tionis teneatur sub mortali ad Deum se con-
vertere, subindeque peccatum veniale cum so-
lo originali esse non possit?*

S. I.

*Quibusdam præmissis, prima difficultas re-
solvitur.*

NOTandum primò: Quod cum ratio signifi-
cet intellectum, in quantum est vis ad dis-
currendum, puerum pervenire ad usum ratio-
nis, nihil est aliud quàm ipsam pervenire ad
eum statum, in quo habeat facultatem expedi-
tam ad discurrendum, & discernendum inter
bonum & malum morale: Hæc verò facultas
tunc censetur pueris inesse, quando malè agen-
do se abscondunt, aut erubescunt; potest enim
contingere pueros sibi cibos quarere, & præpa-
rare, & sibi adificare domos, coacervando la-
pides, ligna, & similia, qui tamen in genere mo-
rum nullo valent discuti, aut discretionem.

NOTandum secundò: Quod quando quaeri-
mus, an puer in primo instanti usus rationis teneatur
ad Deum se convertere: nomine *instantis*
usūs rationis à nobis non intelligitur aliquod
unum instans physicum & omnino indivisibile,
sed tota illa duratio, quæ homo indiget ad dis-
cernendum inter bonum honestum, & bonum
delectabile aut tensibile, & ad deliberandum:
quodnam ex prædictis bonis sit amplectendum:
quæ duratio, quia regulariter brevissima est, to-
taque exigitur ad primum rationis usum plenè
exercendum, moraliter dicitur unum & primum
instans, quamvis physice verum tempus, ad eò-
que plura instantia includat. Porro hæc duratio,
live instans morale in aliquibus est brevis, in
aliis verò latius, juxta celeritatem & acumen in-
genii uniuscujusque, & juxta diversam comple-
xionem, & organorum ubi sensus interni resi-
dent dispositionem: Nam ratione illorum qui-
busdam citius, quibusdam verò tardius datum
est discurrere, & prædictam deliberationem
complexe: Sicut etiam ratione earumdem dis-
positionum quibusdam datum est citius, qui-
busdam tardius, ad rationis usum & discretio-
nis annos pervenire.

NOTandum tertio, duplicem dari posse con-
versionem in Deum; unam explicitam & for-
malem, quæ consistit in actu dilectionis Dei
cognitæ talis per fidem, aut per lumen natura-
le rationis: aliam solum implicitam & virtua-
lem, quæ fit per propositum sequendi in omni-
bus bonum honestum, seu per amorem boni
honesti ut sic, in quo Deus, ut hujus boni author
& finis, virtualiter & implicitè continetur.

**Ad plenam ergo & perfectam propositæ dif-
ficultatis resolutionem, duo hic discutienda
sunt: Unum, an puer cum primò pervenit ad
usum rationis, teneatur ex præcepto naturali se
convertere in Deum? Alterum, qualis debeat
esse illa conversio, an explicita & formalis, vel
implicita solum & virtualis? Nam licet omnes
discipuli D. Thomæ conveniant in statuenda
obligatione conversionis in Deum, seu dilectio-
nis**

nis Dei pro primo instanti usûs rationis, non tamen eodem modo hujusmodi obligationem & dilectionem declarant: sed adhuc inter eos vertitur dubium, an ad illam adimplendam exigatur amor Dei formalis & explicitus, an verò sufficiat implicitus & virtualis, contentus in ipso amore boni honesti in communi: Capreolus enim & quidam alii, attendentes quod hæc conversio, sive ordinatio sui in debitum finem, secundum quod à S. Doctore ponitur, est dispositio ad justificationem (ait enim S. Thomas hic art. 6. quod si puer ad usum rationis perveniens, seipsum ordinaverit ad debitum finem, per gratiam consequetur remissionem originalis peccati) existimant eam explicitè & formaliter ad Deum ut authorem supernaturalem debere terminari. Alii verò cum Cajetano, considerantes quæ & quanta sint requisita ad conversionem in Deum ut finem supernaturalem, eaq; puero in primo instanti rationis convenire non posse, rigorosam nimis hanc Capreoli sententiam judicant, & hanc ordinationem seu conversionem reducunt ad conversionem in bonum honestum, in quo, ut dicebamus, implicitè & virtualiter continetur conversio in Deum ut finem ultimum. Pro resolutione primæ difficultatis.

178. Dico primò, teneri omnino puerum, quamprimum ad usum rationis pervenerit, sive in primo instanti morali usûs rationis, convertere se ad debitum finem, eo modo quo potest. Ita D. Thomas hic art. 6. & omnes ejus Discipuli, nullo excepto: Tam clarè enim & tam firmiter in hac quaestione S. Doctor loquitur, & tam frequenter inculcat istam sententiam, ut meritò à Thomistarum classe eum rejiciendum putem, qui ab ejus vestigiis hac in parte recesserit. Eandem sententiam tenent Abulensis super cap. 25. Matth. quaest. 749. Dionysius Carthusianus in 2. distin. 28. Vincentius Bellocensis in speculo morali, Navarrus in manuali cap. 11. num. 7. Toletus lib. 4. Summa cap. 9. num. 9. Vega in Trident. lib. 9. cap. 42. & plures alii, quos referunt Carmelita Salmanticensis disp. 20. dubio 1.

179. Probatur primò conclusio: Statim atque lex aliqua alicui sufficienter promulgata est, tenetur eam acceptare, & illi se subjicere; v. g. cum primò proponitur alicui lex Evangelica, ipseque veritatem talis legis sufficienter agnoscit, tenetur amplecti illam, & proponere vivere secundum ipsam, saltem in communi; & nisi ita faciat, mortaliter peccat, ut satis communiter docent Theologi in tractatu de legibus: Sed homini in primo instanti morali usûs rationis, per dictamen synderesis, & lumen naturale rationis intinatur à Deo lex naturalis, dictans bonum honestum esse sequendum, & præferendum utili ac delectabili: unde S. Patres, præsertim Cyrillus, illud Joan. 1. *Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*, intelligunt de illuminatione in primo instanti usûs rationis, in quo homo dicitur tunc in mundum venire, qua tunc primò incipit vivere ut homo: Ergo in eo instanti tenetur homo tali legi se subjicere, & deliberare se qui bonum honestum & rationi consonum; quod est virtualiter & implicitè in Deum se convertere, ut notabili tertio ostendimus.

180. Confirmatur: Cum Deus primò hominem prædicto modo illuminat, ostendendo ei suam legem naturalem, quasi notificat illi dominium morale quod habet in ipsum, sumitq; possessionem humanæ voluntatis, quæ ex tunc ipsi debe-

atur: Ergo tenetur ex tunc ipsa voluntas amplecti talem legem, & ejus obedientiæ se submittere; non enim sine hac submissione possideret moraliter à Deo, neque Deus suum morale dominium in eam exercet: fit autem talis submitio per electionem boni honesti, seu per propositum videndi secundum rectam rationem, & secundum ejus dictamen, ut ex supra dictis patet: Ergo in primo instanti usûs rationis homo tenetur, implicitè saltem, se in Deum convertere, & dominio illius se subjicere, deliberando se qui bonum honestum & consonum rationi.

Confirmatur amplius: Angelus adstrictus fuit præcepto diligendi Deum, & convertendi se in illum, in primo instanti suæ libertatis, quod fuit secundum ipsius creationis, & correspondet primo nostro instanti morali: Ergo etiam nos tenemur in hoc nostro instanti similem dilectionem elicere, & in Deum nos convertere, eo modo quo in illa ætate sumus capaces, id est explicitè, vel implicitè, secundum illuminationem quæ tunc nobis datur à Deo; utpote cum eadem ratio utrobique militet, nempe quod omnis creatura rationalis, ubi pienè exercet dominium suæ voluntatis, & agit ut omnino libera, tenetur se suo creatori submittere, & primum amorem, vel primum voluntatis fructum illi consecrare. Et sanè rationi valde consentaneum est, ut Deus talis creaturæ auctor, pro creationis beneficio exigat ab illa ex tunc hujusmodi pensionem, utque primitias libertatis à se creatæ sibi consecrari exposulet; sicut olim in lege Mosaica præcipiebat sibi offerri omnia primogenita animalium, & omnium frugum primitias.

Probatur secundò conclusio, ratione quam insinuat S. Doctor hic art. 6. & fusè ibidem expendit Cajetanus. Id quod primò occurrit homini, primum usum rationis habenti, est deliberare de seipso, hoc est ad quem finem se suasque actiones ut ordinaturus: Ergo tunc tenetur elicere actum, quo proponat se qui bonum honestum & rationi consonum, quod est se convertere implicitè in Deum hujus boni authorem & finem, ut notabili 3. expolumus. Consequentia manifesta videtur: Quia si homo tunc deliberet ad quem finem se suasque actiones ordinet, tenetur se, suasque operationes, in bonum naturæ rationali, ut talis est, & prout à brutis distinguitur, conveniens sit; unde Seneca Epist. 94. *Cur, inquit, mihi voluptatem nominas? hominis bonum quæro, non pecudis aut belluæ, quibus venter laxior est, & ad percipiendas corporis voluptates aptior?* Ergo si homo in primo instanti usûs rationis de seipso deliberet, & se suasque actiones in aliquem finem ordinet, tenetur ordinare in bonum honestum, & oppositum malum respicere. Antecedens autem, in quo est difficultas, sic probatur à Cajetano. Cum finis Cui omnium concupiscibilem sit ipse homo (amicabilia enim quæ sunt ad alios, veniunt ex amicabili ad se, ut ait Aristoteles 9. Ethic. cap. 4.) oportet quod amor quorumcumque concupiscibilem supponat amorem sui ipsius: nam sicut cognitio principiorum præsupponit ad cognitionem conclusionum; ita amor finis est prior amore eorum quæ sunt ad finem: Ergo etiam deliberatio circa quæcumque concupiscibilia, præsupponit

ponit in homine deliberationem circa seipsum; sicque manet, id quod primò occurrit homini habenti primum usum rationis, esse deliberare de seipso.

183 Dices primò, cogitationem primò occurrentem homini in primo usu rationis, non esse de seipso, sed de discernendo inter bonum & malum oppositum.

Sed contra: Venire ad usum rationis, non est hominem discernere inter bonum & malum in abstracto, sed relativè ad seipsum, discernendo quid sit bonum & malum sibi tanquam fini Cui: atque ita optimè stat, quod quia homo est finis aliorum, sibi etiam primò occurrit in illo instanti, tanquam is cui sit bonum prosequendum.

184 Dices secundò: Si est finis aliorum: Ergo primum quod sibi occurrit, non est deliberare de seipso; cum deliberatio non sit de fine, sed de mediis.

Sed contra: Licet homo sit finis aliorum extra se, non tamen est finis ultimus, sed intermedius, & per consequens se habet ut medium respectu Dei, qui est finis simpliciter ultimus omnium creaturarum: unde ex quo homo est finis aliorum, sibi primò occurrit; ex quo verò non est ultimus finis, sibi primò occurrit deliberare de se in ordine ad ultimum finem.

185 Probatur tertio conclusio: Datur præceptum naturale diligendi Deum super omnia, & nos convertendi in illum, ut ex pluribus Scripturæ locis colligitur, præsertim ex illo Zachar. 1. *Convertimini ad me, & ego convertar ad vos*: quod præceptum, cum sit affirmativum, non obligat semper pro semper, sed pro aliquo determinato tempore, ut de præceptis affirmativis communiter docent Theologi: Atqui non potest aliud tempus magis proportionatum & convenientius observationi talis præcepti assignari, quam primum instans morale usus rationis: Ergo in illo homo tenetur ad Deum se convertere, saltem implicite, proponendo sequi bonum honestum & rationi consonum, ut dicemus conclusione sequenti. Major patet, Minor verò probatur multipliciter. Primò quia, ut supra dicebamus, in primo instanti usus rationis lex naturalis, mediante syderei & lumine naturali, inrimatur homini; subindeque tunc primò incipit obligare, quantum ad omnia ipsius præcepta, inter quæ primum ac præcipuum est præceptum diligendi Deum super omnia, & nos convertendi, in illu-

186 Secundò probatur Minor: Homo in illo primo instanti ingreditur moraliter in mundum; & viam vitæ rationalis & humanæ incipit; unde sicut ille qui incipit aliquod longum iter, ex dictamine rectæ rationis & prudentiæ, tenetur initio illius aliquem terminum sibi præstitueret, ita & homo in primo illo instanti debet certam operandi regulam, certumq; & fixum scopum, quò suas operationes dirigit, sibi proponere, nempe honestè & conformiter ad dictamen rectæ rationis vivere; aliàs maximo errandi in decursu vitæ periculo se exponet, cum parvus error in principio sit maximus in fine. Unde plures Doctores ad nostrum propositum explicant illud Psalmistæ: *Dominus custodiat introitum tuum, & exitum tuum*, de primo & ultimo instanti humanæ libertatis, in quibus præcipue indiget humana fragilitas à Deo custodiri. Illud ergo instans morale est tempus maximè opportunum & necessarium ad observantiam prædicti præcepti. Quam rationem insinuat S. Thomas qu. 28.

Tom. III.

A de verit. art. 3. ad 4. ubi sic ait: *Cum quilibet teneatur peccatum vitare, & hoc fieri non possit, nisi præstituro sibi debito sine, tenetur quilibet cum primò suæ mentis est compos, ad Deum se convertere, & in eo finem constituere.*

Tertio Minor probatur: Præceptum diligendi Deum super omnia est primum quod continetur in lege, juxta illud Matth. 22. *Hoc est maximum & primum mandatum*; unde præceptum præceptorum dici solet, quia cætera omnia illud supponunt, & in eo radicantur: adimpletionem autem primi præcepti debitum est primum tempus, quæ talis adimpletionis, quod est primum instans morale usus rationis & libertatis. Accedit quod talis præceptum est finis omnium præceptorum, & totius legis, juxta illud 1. ad Timoth. 1. *Finis præcepti est charitas*: finis autem licet in executione sit posterior, in amore tamen & intentione debet esse prior, utpote propter quem cætera diliguntur: debet igitur præceptum diligendi Deum & se convertendi in illum, in primo instanti usus rationis acceptati & adimpleri.

Denique probatur eadem Minor: Omnia alia tempora, pro impletione hujus præcepti ab Adversariis assignata, non sunt ita apta & convenientia, sicut primum illud instans morale usus rationis, ut patebit ea referendo ex Tamburino lib. 2. in Decal. cap. 3. §. 2. num. 1. ubi decem Theologorum sententias recenset: *Primum tempus* (inquit) *, quod aliqui assignant, est initium usus rationis: secundum, finis vitæ: tertium, tota vitæ indeterminate sumpta, ut saltem semel in ea ametur Deus: quartum, omnes dies festivi, in quibus debemus Deo specialiter vacare: quintum, tempus quo adultus suscipit baptismum: sextum, tempus quo quis suscipit Eucharistiam: septimum, quando forte sumitur martyrrium: octavum, quando magnum à Deo accipit beneficium: nonum, quando audis aliquem contra Deum blasphemantem: decimum, quando gravi urgeris tentatione, præsertim odii Dei, cum periculo consensûs, nisi ad Deum per amorem te convertas.* Patet, inquam, omnia illa tempora non esse ita apta & convenientia ad implendum præceptum dilectionis, sicut initium usus rationis. Quod enim dicitur de instanti mortis, communiter reprobatur: quia cum præceptum dilectionis Dei traditum sit ad rectam vitæ humanæ institutionem, per relationem operationum nostrarum in Deum tanquam in ultimum finem, & ad conciliandam conservandamque amicitiam cum illo, rationi dissonat ut in solo vitæ exitu obliget, totumque vitæ spatium extra talem obligationem sit. Unde Dominicus Soto lib. 2. de justitia & jure qu. 3. art. 10. loquens de hac sententia, sic ait: *Si dixeris satis esse semel in vitæ, idque in articulo mortis, præceptum dilectionis Dei impleve, profecto longe à natura præcepti aberras: cum enim præceptum hoc cæterorum omnium sit præambulum, & ut ait Paulus, finis (nam finis præcepti est charitas) ridiculum esset dicere, quod liceat transigere totam vitæ antequam nos obliget.* Similiter alia sententia, quæ totum tempus vitæ indeterminate assignat, communiter rejicitur, eò quòd cuilibet præcepto determinato certum & determinatum tempus, in quo obliget, assignari debeat unde hic modus dicendi difficultatem non solvit, sed dissimulat. Alia etiam sententiæ, exceptâ ultimâ, omni probabilitate carent: cum elicere actum charitatis temporibus ab illis authoribus designatis (puta diebus festivis, cum debet suscipi

R r r Baptif.

Baptismus, vel Eucharistia, vel dum instat tempus martyrii, aut magnum aliquod beneficium à Deo recipitur) non sit præceptum, sed duntaxat consilium.

189 Solùm potest esse difficultas circa ultimam sententiam, quam docet Thomas Sanchez lib. 2. summa cap. 35. ubi rejectis aliis dicendi modis, docet præceptum charitatis tunc solùm obligare, cum graves odii Dei tentationes instent, & periculum illis succumbendi adest, nisi tentatus actum amoris Dei eliciat. Sed hunc etiam dicendi modum insufficientem esse demonstrant Salmanticenses loco supra citato, num. 5. Primum quia (inquiunt) obligatio ad actum, quæ est præcisè ratione tentationis casu occurrentis & urgentis, non est obligatio per se, sed per accidens; sicut per accidens & non per se est quod talis tentatio tunc occurrerit, & alià viâ superari non possit: tempus autem quod quaerimus non est illud, in quo præceptum dilectionis Dei urgeat per accidens, sed in quo obliget per se, quia certum est assignandum esse aliquod tempus hujus per se obligationis. Secundò quia talis obligatio debet esse communis omnibus adultis, & omnes illos constringere, sicut ipsum præceptum commune est, & omnibus imponitur: Sed illa occasio in qua urgent graves odii Dei tentationes, & periculum illis succumbendi, non est communis omnibus adultis; plurimi enim sunt, qui toto vitæ tempore nullis hujusmodi tentationibus vexantur: Non igitur hac viâ assignatur sufficiens tempus prædictæ obligationi.

190 Ex his intelliges, D. Thomam non adinvenisse aut excogitasse novum præceptum, dum puerum pervenientem ad usum rationis asserit teneri ad se convertendum in Deum, sed solùm determinasse & declarasse tempus, quo primum & antiquissimum omnium mandatorum, scilicet charitatis præceptum, obligare incipit, nempe primum instans morale usus rationis & libertatis; in quo instanti magis hoc præceptum urgetur, quam alià quacumque occasione vel tempore assignabili, quis non videat? *An forsitan periculosa navigationem tunc homo non aggreditur? Vel parùm refert recentem testam boni liquore & odore imbuiere? Vel tunc non magnum instat tentationis periculum, quando Adversarius noster Diabolus circumquærens tenellam ovem quam devoret?* ait eleganter illustrissimus D. de Marinis Avenionensis Archiepiscopus. Nec obstat, si hujus ætatis imbecillitatem alleges, quæ non videtur ad talem obligationem subeundam idonea: nam facilius est puero talem conversionem seu dilectionem in illo instanti elicere, quando nulla adest indispositio ex aliquo peccato personali relicta, quam eo transacto, ubi talis indispositio possit voluntatem retardare. Unde suavius egisse videtur divina providentia, restringendo tale præceptum ad primum instans, quam si ulterius illud distulisset. Addo quod puer ad annos discretionis perveniens, non tenetur se convertere in Deum, nisi juxta illuminationem & notitiam de Deo quæ tunc ipsi communicatur; ita ut si notitia Dei fuerit explicita, ad amorem explicitum; si implicita, ad implicitum tantum teneatur, ut patebit ex dicendis conclusionibus sequenti.

191 Dico secundò: Quamvis præceptum dilectionis Dei omnes ad rationis usum pervenientes per se obliget ad formalem & explicitam in Deum,

A ut autorem & finem supernaturalem, conversionem; per accidens tamen multi excusantur ab impletionem hujus præcepti, quantum ad amorem explicitum Dei, etiam ut finis naturalis: nemo autem excusatur ab ejus obligatione, quantum ad amorem Dei implicitum, in amore boni honesti in communi virtualiter contentum.

Hæc conclusio conciliat sententias Capreoli & Cajetani supra relatas: nam quando Capreolus asserit ad impletionem prædicti præcepti requiri amorem explicitum Dei, etiam ut authoris & finis supernaturalis, loquitur de obligatione quæ per se oritur ex vi præcepti: quando verò Cajetanus & alii Thomistæ communiter docent ad ejus adimpletionem sufficere amorem Dei, ut finis naturalis, implicitè contentum in ipso amore & electione boni honesti, & in proposito vivendi secundum rectam rationem, loquuntur de eo quod per accidens in multis accidit, qui propter ignorantiam invincibilem ab obligatione prædicti præcepti, quantum ad amorem Dei explicitum, excusantur. Hoc præmissis.

193 Probatur prima pars conclusionis: Præceptum diligendi Deum obligat omnes homines, ex quo habent rationis & libertatis usum, seu in primo instanti morali usus rationis & libertatis, ut præcedenti conclusione ostendimus: Sed supposita elevatione naturæ humanæ ad ordinem & finem supernaturalem, tale præceptum jubet amorem formalem & explicitum Dei ut authoris & finis supernaturalis, cum illum ut talem per fidem cognoscamus: Ergo per se & ex vi præcepti dilectionis Dei, puer ad annos discretionis perveniens, tenetur ad amorem explicitum & formalem Dei, ut authoris & finis supernaturalis.

194 Confirmatur: Supposito quod amor explicitus Dei ut authoris supernaturalis aliquando sit debitus, sit omnes supponunt, rationes à nobis factæ sufficienter convincunt, opportunissimum tempus talis obligationis esse prædictum instans, nullumque succedere in toto vitæ spatio magis vel æquè opportunum: Ergo &c. Dixi autem, supposita elevatione naturæ humanæ ad ordinem supernaturalem: quia si homo sine tali elevatione, & in statu naturæ puræ conderetur, præceptum diligendi Deum solùm comprehenderet amorem ejus naturalem, & ad supernaturalem nequaquam se extenderet.

195 Quod autem multi ab obligatione hujus præcepti, quantum ad amorem Dei explicitum, per accidens excusentur, ut asserit secunda conclusionis pars, manifestum est: quia multi sunt, qui in primo instanti usus rationis non cognoscunt Deum explicitè, etiam ut autorem naturalem, sed laborant pro tunc ignorantia ejus invincibili, ut patet in illis qui sunt educati in sylvis, vel apud barbaras nationes, qui nihil unquam audiverunt aut cognoverunt de Deo: Sed nemo potest explicitè amare quod explicitè non cognoscit, cum nihil sit volitum, quin præcognitum: Ergo multi propter ignorantiam invincibilem excusantur ab impletionem prædicti præcepti, quantum ad amorem explicitum Dei, etiam ut finis naturalis, & plures adhuc, quantum ad amorem Dei ut finis & authoris supernaturalis. Non tamen excusantur omnes: quia multi sunt, ex iis præsertim qui inter Catholicos & animarum salutis studiosos nutriuntur, qui antequam ad annos discretionis perveniant, plura audiunt & apprehendunt de Deo, & de articulo

culis nostræ fidei quibus sufficienter instruuntur, ut in primo instanti morali usûs rationis & libertatis, per irradiationem luminis fidei vel synderefis, efforment verum & explicitum de ipso Deo iudicium, etiam supernaturalis, ex quo ad similem ejus amorem expressum & formalem incitentur; qui proinde non excusantur ab imple-
 B tione prædicti præcepti, quantum ad amorem explicitum Dei, etiam ut auctoris supernaturalis. Unde D. Thomashic art. 6. ait quod puer ad annos discretionis perveniens, tenetur Deum diligere, secundum quod in illa aetate est capax: quia solum ad id tenetur juxta notitiam quæ tunc ipsi communicatur, atque ad eò si notitia fuerit explicita, tenebitur ad explicitum amorem; si ve-
 B rò implicita, ad implicitum: sicut etiam si habeat notitiam Dei ut finis duntaxat naturalis, solum adstringetur ad hujus amorem; si verò ut finis supernaturalis, tenebitur quoque ad amorem istius finis.

196. Tertia pars conclusionis, quod scilicet nemo excusetur ab obligatione prædicti præcepti, quantum ad amorem Dei implicitum, in amore boni honesti in communi virtualiter contentum, probata manet ex dictis assertionibus præcedenti; ibi enim ostendimus, omnibus hominibus in primo instanti morali usûs rationis & libertatis, manifestari per dictamen rationis, seu lumen synderefis, bonum honestum, & obligationem amplectendi ipsum, sequendique legem naturalem, quæ tunc quoad prima ipsius præcepta & principia ostenditur & intimatur: neque censetur compleretur tale instans, quousque totum hoc cum plena advertentia & deliberatione innotescat. Unde Cyrillus, ut supra vidimus, hunc locum Joannis, illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, intelligit de illuminatione, seu manifestatione boni honesti, quæ fit in primo instanti usûs rationis, in quo Deus per lumen naturale intellectus, & per dictamen synderefis, movet & excitat hominem (qui in illo instanti moraliter ingreditur in hunc mundum, & viam vitæ moralis seu rationis incipit) ad vivendum honestè, & conformiter ad rectam rationem. In quo etiam sensu Chrysostomus homil. 60. in Matth. hæc verba Matth. 20. Exiit manè conducere operarios in vineam suam, interpretatus est: nam per primum manè intellexit initium diei humanæ libertatis, quod est primum instans usûs rationis, in quo Deus conducit operarios in vineam suam, quia tunc homines ad rectè & honestè vivendum excitat.

197. Denique hæc veritas ad eò clara & manifesta est, ut ipsi etiam Ethnici tam agnoverint: nam apud Latinum Poëtam decantaram habemus litteram Pythagoræ discrimine sectam bicorni, quæ humanæ vitæ speciem præ se ferre videtur, & ad rationis usum venienti puero utramque viam virtutis & vitii demonstrare. Constat etiam ex ipsis antiquorum fabulis, quod puero Herculi obviam ierunt duæ matronæ, virtus & voluptas, & unaqueque ipsam allicere conata est. Similia apud Authores prophanos invenimus, quæ connaturalitatem dictaminis & præcepti à synderefis significat, & homini ad utrumque rationis quamprimum perveniens, manifestè declarant. Ergo nullus ab impleione prædicti præcepti, quantum ad amorem Dei implicitum, in amore boni honesti virtualiter inclusum, ratione ignorantia invincibilis excusari potest; licet multi

Tom. III.

A ab adimpleione præcepti dilectionis; quantum ad amorem Dei formalem & explicitum, per accidens excusentur.

S. II.

Solvuntur objectiones.

198. **C**ONTRA præcedentes assertiones plura obijciunt Recentiores, quæ soluta manent ex dictis. Dicunt in primis præceptum illud se convertendi in Deum in primo instanti usûs rationis, neque in Scriptura, neque in SS. Patribus contineri, subindeque gratis & sine ullo fundamento esse à D. Thoma excogitatum. Addunt nimis durum videri, astringere pueros præcepto ad eò oneroso in illa adhuc tenera ætate, in qua plerique nullam Dei notitiam habent. Subjungunt, nullum esse virum doctum & timorata conscientia, qui sollicitus sit an impleverit hoc præceptum, & qui de ejus omissione in confessione se accuset. Dicunt etiam, sequi ex nostra sententia, quod pueri baptizati ferè semper amittant gratiam, dum primum perveniunt ad usum rationis; cum nulli vel pauci sint, qui tunc adimpleant tale præceptum. Denique dato quod tale præceptum existeret, parvuli ad usum rationis pervenientes poterunt ignorantia illius invincibili laborare, cum multi viri docti, oppositæ sententia adherentes, illud invincibiliter ignorent, dum probabiliter non adesse opinantur: Ergo ratione talis ignorantia poterunt ab ejus impleione excusari.

199. Hæc sunt præcipua adversæ sententia fundamenta, quæ ut dixi, soluta manent ex dictis. Ostendimus enim præceptum illud, de quo agimus non esse novum, nec à D. Thoma excogitatum, sed maximum habere fundamentum in Scriptura, & SS. Patribus: præsertim cum Scriptura & Patres toties nobis enuntient præceptum diligendi Deum super omnia, in quo hoc implicitè continetur; imò ab eo non distinguitur, sed solum determinat tempus in quo illud incipit obligare, ut supra annotavimus. Quod si Theologorum disputationi, arbitrio, & iudicio relinquatur determinare tempus, in quo obligat præceptum charitatis; indeque factum sit ut nullus ex Theologis vel etiam Casuistis inveniat, quæ sententiam quoad hoc prodere non audeat, ut supra vidimus apud Tamburinum, qui decem varias Authorum opiniones circa hoc recenset: cur similiter non licebit Theologorum Principi & Coriphæo, suam circa hoc proferre sententiam, ac determinare tempus quo tale præceptum positivum obligat, nimirum primum instans morale usûs rationis, quo (ut supra ostendimus) nullum in toto vitæ decursu magis vel æquè oportunitatem dari potest?

200. Patet etiam ex supra dictis, præceptum istud non esse nimis onerosum & asperum; cum per illud puer solum teneatur se convertere in Deum eo modo quo potest, seu ut loquitur S. Doctor, secundum quod in illa aetate est capax, & juxta notitiam quæ tunc sibi communicatur, ut in secunda conclusione fusè declaravimus. Adde quod tunc pertinet ad Authorem naturæ, manifestare & intimare hujusmodi obligationem, tanquam præceptum omnino primum, & initium cæterorum præceptorum, totiusque ordinis practici, ut inde homo per deliberationem & discutium reliqua præcepta naturalia deducat.

R r r ij.

Ad

Ad id quod additur de viris doctis & timoratis conscientia, dicendum est plures ex illis violationem hujus præcepti non examinare aut confiteri, quia cum Adversariis probabilius existimant non dari tale præceptum; quilibet autem potest tutam conscientiam sequi illam sententiam quam judicat probabilior, licet opposita sit tutor, ut in dissertatione Theologica de probabilitate ostendimus. Adde cum Cajetano, sufficere in communi confiteri de occultis, intendendo de omnibus.

Ad aliud quod subjungitur, neganda est sequela: nam multi sunt pueri inter fideles nutriti & aptizati, ac probis moribus imbuti, qui re ipsa tale præceptum adimplent, & ad Deum explicitè, vel saltem implicitè, in instanti morali usus rationis se converterunt. Quod Cajetanus hic art. 6. ex ipsa natura charitatis in baptismo infusa colligit: *Videtur mihi (inquit) quod quia amor Dei non est otiosus, charitas infusa baptizato infanti exit in actum in primo actu naturali, sicut de Angelis dictum fuit, & quod statim occurrenti seipso ut deliberabili, infusa fides deliberandi sollicitudinem foreat, ad presentandum bonum honestum cooperando, inclinans ad hoc intellectum, & consequenter charitas inclinet appetitum ad honestum prosequendum. Et licet hoc videatur verum ut in pluribus, non oportet tamen sic esse in omnibus, non solum propter libertatem, sed propter complexionem, & malam assuetudinem ante annos discretionis. Unde fit quod pars sensitiva magis moveat ad assueta dilectabilia mala, quam fides & charitas ad honestum. Propter quod non parvi refert, ut assuescat puer ad audienda spiritualia & honesta: determinatur enim habitus fidei infusus ex propositis ex auditu, & charitas illum sequitur.*

Denique ad illud quod dicitur de ignorantia invincibili prædicti præcepti, respondetur quod licet aliqui viri docti tale præceptum invincibiliter ignorare possint, non tamen pueri ad primum instantis discretionis pervenientes. Ratio discriminis est, quia pueris ad instantis discretionis pervenientibus illud ab Authore naturæ factum, & cum tali instanti moraliter aut paulò post finitum, opus est ad novam illius præcepti cognitionem acquirendam, uti rationibus dubitandi aliunde insurgentibus sæpe obnubilatur. Ex quo fit quod non solum plures viri docti, de existentia illius præcepti dubitent, sed etiam quod nos ipsi, qui veram tenemus sententiam, in minori firmitate & certitudine ei modò assentiamus, quam in instanti morali usus rationis: tunc enim cognitio naturalis, utpote innixa evidenti lumini, omni formidini & rationi dubitandi locum præcludebat; modò verò discursus, per quem eandem veritatem assequimur, deficiente illo lumine, seu dictamine syndereis, ab Authore naturæ immisso, solum concludit eam ut probabilem, & cum aliqua alterius partis formidine, ut rectè observarunt Salmanticenses ubi supra num. 22.

§. III.

Solvitur difficile argumentum.

Hoc argumentum potest sic breviter & clare proponi. Si quilibet homo primò perveniens ad usum rationis teneretur se convertere in Deum, deberet ipsi dari auxilium sufficiens ad talem conversionem: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud. Major patet: nam obligatio inexcusabilis ad aliquem actum stare nequit absque auxilio sufficienti ad illum: cum Deus neminem obliget ad id quod est ei impossibile, & nullus peccet in eo quod vitare non potest. Minor verò, in qua est difficultas, sic ostenditur. Si quilibet homo ad annos discretionis perveniens, haberet auxilium sufficiens, quo posset se convertere in Deum, vel illud esset quoad substantiam & entitatem supernaturale, vel naturale? Neutrum dici potest: Ergo &c. Major patet, Minor quo ad utramque partem suadet. Et primò quod tale auxilium non esset supernaturale, videtur certum: Tum quia auxilia supernaturalia non dantur omnibus, sicut nec fides, cujus illuminatio tenet primum locum inter auxilia ordinis supernaturalis, ut ostendimus in tractatu de prædestinatione. Tum etiam quia si quilibet homini ad usum rationis pervenienti daretur auxilium supernaturale, ut in Deum se converteret, nullus esset infidelis negativè: quod tamen est contra S. Thomam 2. 2. qu. 10. art. 2. ubi docet dari in illis hominibus, ad quorum aures prædicatio Evangelii non pervenit, infidelitatem negativam, seu ignorantiam invincibilem mysteriorum fidei. Sequela probatur: Ille dicitur infidelis negativè, qui nihil unquam audivit de mysteriis fidei, nec ullam habet cognitionem aut illustrationem supernaturalem: At si quilibet homo ad usum rationis perveniens, haberet in voluntate auxilium supernaturale, ut posset se convertere in Deum, nullus esset qui non haberet in intellectu aliquam illustrationem & cognitionem supernaturalem: Ergo nullus esset infidelis negativè. Major patet, Minor etiam videtur certa: nam cum voluntas in omnibus sequatur ductum intellectus, & iudicium ejus practicum, repugnat quod aliqua illius affectio vel motio ad supernaturalem ordinem pertineat, nisi istius illuminatione & discursu, qui à passionibus, subindeque quod detur auxilium physicum supernaturale in voluntate, nisi præcedat ex parte intellectus auxilium morale, etiam supernaturale, seu aliqua illustratio & cognitio supernaturalis.

Deinde quod auxilium illud, de quo est questio, non possit esse entitativè & quoad substantiam naturale, eadem facilitate potest ostendi: Nam (præterquam quod, ut dicemus in tractatu de gratia, homo in natura lapsa non potest ex viribus nature diligere Deum ut authorem & finem naturalem, dilectione efficaci, qualis debet esse amor de quo loquimur) ex hoc sequeretur, hominem ex viribus nature posse se disponere ad gratiam & justificationem: Sed hoc est Pelagianum. Ergo &c. Sequela patet: nam D. Thomas hic art. 6. docet quod si puer perveniens ad usum rationis, seipsum ordinaverit ad debitum finem, per gratiam consequetur remissionem originalis peccati: ex quo infert peccatum veniale non posse esse in aliquo cum solo originali,

nali, ut infra patebit: Ergo si puer ex solis viribus naturæ, & cum auxilio entitative & quoad substantiam naturalem, possit in Deum se convertere, seu in debitum finem se ordinare, poterit ex iisdem viribus naturæ ad gratiam justificantem se disponere.

Nec valet si dicas, inter illum actum, & infu-
206. sionem gratiæ, mediare aliquod auxilium supernaturale, quo puer prius tempore vel naturâ quàm justificetur, & consequatur remissionem originalis peccati, illuminatur interiori à Deo de rebus fidei, & se convertit in Deum ut authorem supernaturalem; ac proinde gratiam & justificationem non correspondere viribus naturæ, & conversioni naturali in Deum, sed auxiliis gratiæ, & conversioni supernaturali. Non valet (inquam) B quia ex hoc sequitur quod saltem prima illa vocatio ad fidem, & auxilium illud supernaturale, correspondeat viribus naturæ, seu conversioni naturali, subindeque quod facienti quod in se est viribus naturæ, Deus infallibiliter conferat saltem auxilia gratiæ: nam idem tale auxilium supernaturale, seu prima illa vocatio ad finem, illi puero confertur, quia ex viribus naturæ se convertit in bonum honestum, & in Deum ut finem naturalem. Hoc autem communiter negant nostri Thomistæ in tractatu de gratiâ, ubi docent non dari certam & infallibilem connexionem gratiæ, vel auxiliorum ejus, cum aliquo actu elicto viribus solius naturæ, nihil gratiæ ibi concurrente: unde S. Thomas infra qu. 109. art. 6. ad 2. & ad Roman. 10. lect. 3. axioma illud, *facienti quod in se est Deus non denegat gratiam*, intelligit de illo qui facit quod in se est, aditus gratiæ auxiliis, non verò ex solis viribus naturæ. De quo plura diximus in tractatu de prædestinatione.

Ex his ergo patet nodus præsentis difficultatis, & quàm difficile sit in Caribdim vel in Scyllam non incidere: si enim dicatur actum dilectionis Dei, ad quem omnes tenentur in instanti usus rationis, elici ex solis viribus naturæ, sequitur quod ex viribus naturæ homo possit se ad gratiam disponere. Si verò asseramus ad talem conversionem & dilectionem hominem indigere auxilio & viribus gratiæ, suppletis virium naturalium defectum, in aliud inconveniens non minus grave, & in Scyllam non minus periculosam incidimus: nam fateri tenemur non dari infideles purè negativè, nullique illuminationem interiori de mysteriis fidei, quæ primum tenet locum inter auxilia ordinis supernaturalis, à Deo in pœnam peccati originalis denegari: cujus oppositum docet D. Thomas hoc loco citato, & nos in tractatu de prædestinatione fusè ostendimus.

Huic difficili argumento respondent aliqui ex nostris Thomistis, auxilium quod datur cuilibet homini ad usum rationis pervenienti, ut se convertat in Deum, esse entitative & quoad substantiam supernaturale. Ut autem cum hoc saltem dari infideles negativè, distinguunt duplex auxilium supernaturale; unum quod est tale ex suo objecto, cujusmodi est illud quod datur ad credendum mysterium Trinitatis, v. g. vel ad se convertendum explicitè in Deum ut authorem supernaturalem: aliud cujus virtus est supernaturalis ex modo tantum, quia non datur ad eliciendum aliquem actum supernaturalem, sed ad subveniendum infirmitati naturæ per peccatum debilitatæ, & ad reddendam illam completè potentem ad eliciendum aliquem

actum naturalem, quem in statu sanitatis & integritatis ex propriis viribus elicere poterat: & huiusmodi (inquiunt) est illud auxilium, quod datur homini in statu naturæ corruptæ, ad conversionem in Deum ut ultimum finem naturalem. Unde per hoc evacuare putant difficultatem argumenti propositi, & duo illa inconvenientia supra adducta devitare: ex eo enim quod tale auxilium est supernaturale ex modo, habetur quod homo ex solis viribus naturæ non potest se disponere ad gratiam sanctificantem, vel ad ejus auxilia: ex eo verò quod non est supernaturale ex objecto, stare potest cum infidelitate negativa, quia illud habens non debet habere in intellectu revelationem de mysteriis fidei, vel alicujus objecti supernaturalis cognitionem.

Hæc solutio, quam aliqui Recentiores plurimum extollunt & magnificant, sicut subtilitate non caret, ita nec difficultate. Primum quia ut aliquid dicatur quoad substantiam & entitatem supernaturale, non sufficit quod superet vires naturæ infirmæ, sed oportet quod excedat virtutem cujuslibet naturæ inferioris ad Deum, ut docent nostri Thomistæ in tractatu de gratiâ: Ergo ex eo quod dilectio efficax Dei ut authoris & finis naturalis, superet vires naturæ infirmæ, & per peccatum debilitatæ, non sequitur auxilium collatum puero ad annos discretionis pervenienti, ad se convertendum implicitè in Deum ut in authorem & finem naturalem, esse quoddam entitatem & substantiam supernaturale, sed solum esse speciale, intra ordinem naturæ.

Deinde cum specificatio actus ab objecto desumatur, difficile intelligi potest, quomodo illuminationis, data puero in instanti usus rationis, fit quo ad suam entitatem & speciem supernaturalis, & nihilominus nullum objectum supernaturale attingat, & Deum ut finem & authorem solum naturalem respiciat.

Nec valet si dicas, quod licet lumen illud puero in eo instanti collatum, explicitè solum Deum ut authorem naturalem respiciat, implicitè tamen tendit in ipsum ut authorem supernaturalem. Ex hoc enim manifestè sequitur, nullum dari infidelem negativè; subindeque illos Authores incidere in illud inconveniens quod maxime vitare cupiunt. Sequela probatur: Sola cognitio implicita de rebus fidei, sufficit ad tollendam infidelitatem negativam. Ergo si quilibet homo ad usum rationis perveniens, habet cognitionem implicitam Dei ut authoris supernaturalis, nullus erit infidelis negativè. Consequentia patet, Antecedens probatur ex D. Thoma 2. 2. qu. 10. art. 3. ubi expressè docet Cornelium ante instructionem Petri, & nondum ei manifestatâ evangelii prædicatione, non fuisse infidelem negativè; quia juxta Scripturam erat acceptus Deo, & consequenter habebat gratiam & fidem, sine quibus impossibile est placere Deo; qui verò habet habitum fidei, non est infidelis negativè, cum infidelitas sit carentia fidei: Atqui ex eodem S. Doctore ibidem Cornelius ante talem instructionem non habebat fidem explicitam, sed tantum implicitam: Ergo sola cognitio implicita de veritatibus supernaturalibus tollit infidelitatem negativam.

Confirmatur: Si Cornelius obiisset ante instructionem Petri, & ante cognitionem explicitam de rebus supernaturalibus, fuisset salvatus, quandoquidem erat justus & acceptus Deo, ut ait Scriptura: Ergo cum nulli infideli pateat aditus ad

regnum caelorum, verè propter solam cognitionem A
implicitam erat fidelis; subindeque talis cognitio
omnem infidelitatem etiam negativam excludit.
Hac ergo solutione rejecta:

201. Melius ac solidius respondetur, quod licet auxilium efficax ad conversionem in Deum ut auctorem naturæ, sit entitativè & quantum ad substantiam supernaturale, non tamen auxilium purè sufficiens. Ratio discriminis est, quia auxilium efficax dat actu agere; sufficiens verò confert solum potentiam ad agendum: quamvis autem in statu naturæ lapsæ actualis conversio in Deum ut auctorem naturæ nunquam ponatur sine auxilio gratiæ (ed quòd talis conversio non possit stare cum originali peccato, neque istud auferi sine gratiæ) potentia tamen ad se convertendum in Deum ut auctorem naturæ stare potest, etiam in statu naturæ lapsæ, sine auxilio gratiæ, cum solo auxilio speciali ordinis naturalis, ut communius docent nostri Thomistæ in Tractatu de gratiæ. Ex quo patet solutio ad primam probationem in contrarium: nam quando Thomistæ docent in tractatu de gratiæ, hominem in statu naturæ lapsæ non posse diligere Deum ut auctorem naturæ, dilectione efficaci, sine gratiæ, non loquuntur de potentia antecedente, & ab actu separata (haec enim dicunt hominem habere sine gratiæ, cum solo auxilio speciali ordinis naturalis) sed de potentia consequente & applicata ad actum, seu cum illo conjuncta, quæ sine auxilio efficaci ordinis supernaturalis, applicante potentiam ad agendum, stare nequit; cum repugnet hominem, in statu elevationis ad finem supernaturalem, actu & de facto se convertere in Deum ut auctorem & finem naturalem, nisi etiam simul se convertat in ipsum ut finem & auctorem supernaturalem, ut eodem in tractatu de gratiæ ostendimus.

211. Ex quo etiam patet solutio ad secundam probationem: cum enim fieri nequeat, quod in adimplente actuali supra dicti præcepti (quæ secundum se & divisim considerata fieri posset viribus naturæ) non admisceantur de facto auxilia supernaturalia disponentia ad gratiæ, non sequitur hominem ex solis viribus naturæ se disponere ad gratiæ, vel gratiæ justificationis, aut aliqua supernaturalia auxilia, dari infallibiliter facienti quod est in se ex solis viribus naturæ, sed solum ex auxilio gratiæ. Unde directè S. Thomas locis citatis docet, axioma illud, *Facienti quod in se est, Deus non denegat gratiæ*, debere intelligi de illo qui facit quod in se est, adjutus gratiæ. Et hinc art. 6. ait quod si puer perveniens ad usum rationis, se ipsum ordinaverit in debitum finem, per gratiæ consequetur remissionem originalis peccati: nunquam enim contingit quod puer ad annos discretionis perveniens seipsum ordinet in debitum finem, & convertat in Deum ut auctorem naturæ, nisi etiam seipsum ordinet & convertat in Deum ut auctorem & finem supernaturalem, & mediante istâ conversione se disponat ad gratiæ sanctificantem, quæ remittit seu delet peccatum originale; unde sequitur peccatum veniale non posse in aliquo cum solo originali reperiri, ut §. sequenti patebit.

S. IV.

Alia difficultas expeditur.

Dico tertio: Impossibile est quod peccatum veniale sit in aliquo cum solo originali. Ita S. Thomas eodem art. 6. sæpè citato, ubi id probat duplici ratione.

Prima, quæ habetur in argumento *sed contra*, sumitur ab inconvenienti, quod sequeretur ex adversa sententia. Si enim aliquis cum veniali & originali decederet, non esset locus in quo puniri posset: nam in limbo puerorum pro solo originali puniuntur homines: ad purgatorium non descendunt nisi animæ quæ in gratiæ decedunt, ut illo igne purgatæ in caelum conscendant: ad infernum verò propter solum peccatum mortale actuale homines detruduntur.

Nec valet quod aliqui dicunt, pertinere ad divinam providentiam res ita disponere, ut non permittat eum qui habet peccata venialia cum solo originali, mori in tali statu, quousque aut justificetur, aut aliquod mortale committat: sicut non permittit peccatorem prædestinatum mori, quousque à peccato mortali exeat, neque justum reprobum, quousque in illud incidat. Non valet (inquam) nam præterquam quod hoc videretur gratuitum, & irridetur à pluribus, non vacat vim argumenti, nec vitat prædictam inconveniens: illud enim non sinit in eo tantum quod anima cum peccato originali & veniali ab hac vita discedens, non inveniat tunc receptaculum in futura, in quo puniri possit; sed etiam in eo quod deus aliquis status hominis in hac vita, cui in futura nullus locus correspondeat, ad quem homo ipse secundum præsentem justitiam, & juxta merita in quibus invenitur, sit destinatus; quod sanè absurdissimum est. Nam si inter alios status hujus vite, quos de rege communi possibiles admittimus, nullus est qui sibi non vendicat certum locum in futura, ad quem quotquot habent talem statum, ex quo sunt in illo, adeò que ante mortem, destinentur; cur dicemus dabilem esse illum quem Adversarii volunt, nempe hominis habentis peccatum veniale cum solo originali, si in eo existentibus, quatenus in eo sunt, nullus locus in altera vita correspondeat, ad quem secundum præsentem justitiam destinentur?

Quod potest confirmari & illustrari exemplo, quod ab ipsis Adversariis adducitur. Licet enim ad divinam providentiam pertineat res ita disponere, ut non permittat peccatorem prædestinatum mori, antequam gratiæ recuperet, nec justum reprobum, antequam eam amittat; tamen dum sunt in hac vita, unusquisque ratione status in quo est, habet aliquem locum sibi correspondentem in illa, in quo puniri aut præmiari possit: nam justus quandiu talis permanet (sive aliàs prædestinatus, sive reprobus) sit ex vi status; & secundum præsentem justitiam, destinatus est purgatorio vel caelo: peccator verò (sive aliàs reprobus, vel prædestinatus) dum peccator est, & secundum præsentem justitiam, inferno: Ergo similiter, esto quod spectet ad divinam providentiam res ita disponere, ut non permittat eum, qui habet peccata venialia cum solo originali, mori in tali statu; si tamen hic status sit possibilis, debet in eo existentibus, quatenus in eo sunt, ac secundum præsentem justitiam, assignari in alia vita aliquis locus, qui ipsi correspondeat.

correspondat: unde cum ille assignari nequeat, ut ostendimus, non leve argumentum est, hujusmodi statum esse impossibilem, & peccatum veniale non posse in aliquo cum solo originali reperiri.

214 Secunda ratio, quam S. Doctor habet in corpore ejusdem articuli, potest sic proponi. Si in homine posset reperiri peccatum veniale cum solo originali, vel hoc ei conveniret ante primum instans usus rationis & libertatis, vel in ipso instanti, vel immediate post illud instans? Nullum ex his dici potest: Ergo &c. Major patet à sufficienti enumeratione: Minor verò probatur quantum ad singulas partes. In primis enim quod hoc non possit convenire homini ante primum instans usus rationis, manifestum videtur: quia ut homo possit peccare venialiter, debet esse rationis & libertatis particeps: Sed ante primum instans usus rationis & libertatis, nec rationis nec libertatis est compassus, ut de se constat: Ergo sicut ante illud instans, defectu usus rationis & libertatis, non est capax peccandi mortaliter, ita nec venialiter. Quod verò non possit id ei competere in ipso instanti usus rationis & libertatis, vel immediate post, sic potest ostendi. Puer in primo instanti usus rationis aut justificatur, aut peccat mortaliter: Ergo non potest in eo instanti, vel immediate post, reperiri in ipso peccatum veniale cum solo originali. Consequentia patet: nam si justificetur, consequetur per gratiam remissionem originalis peccati: si verò peccet mortaliter, peccatum veniale, quod postea committet, non erit cum solo originali. Antecedens verò probatur ex dictis in precedentibus assertionibus: Nam ut ibi ostendimus, puer in primo instanti usus rationis tenetur inexcusabiliter se convertere in Deum, vel explicitè, vel saltem implicitè: si adimpleat hoc præceptum, eo ipso in eodem instanti à peccato originali mundatur per gratiam justificationem, quæ ipsi infunditur à Deo; quia amor Dei super omnia non est compossibilis cum hac culpa, sicut neque cum alia mortali, ut supra ostendimus: si verò adimplere omittat, peccat mortaliter peccato omissionis: Ergo puer in primo instanti usus rationis, aut justificatur, aut mortaliter peccat.

215 Hanc rationem D. Thomæ aliquibus instantiis enervare conantur Adversarii. In primis obijciunt, Ratio in homine non expeditur omnino subito, sed successivè & paulatim ligamina ejus tolluntur, priusque pervenit ad usum imperfectum & semiplenum, quam ad plenum & perfectum: Ergo cum imperfecta deliberatio sufficiat ad peccandum venialiter, ut patet in motibus concupiscentiæ primò secundis (unde præter peccata venialia ex genere, vel ex levitate materiæ, admittuntur à Theologis alia, quæ venialia dicuntur ex deliberatione, seu ex defectu plenæ & perfectæ deliberationis, ut supra declaravimus) puer ante primum instans morale usus rationis, in quo habet plenum & perfectum discernitum, seu rationis & libertatis usum, poterit peccare venialiter per aliquos motus indeliberatos: subindeque peccatum veniale cum solo originali tunc etiam in eo existere poterit.

216 Confirmatur & explicatur hoc magis, Indubitata doctrina est apud Theologos, quod delectatio de illicito objecto mortali (quæ in somno nullum est peccatum, quia totaliter usus rationis & libertatis est ligatus, & in vigilia esset mortale peccatum) inter somnum & vigiliam est tantum peccatum veniale, ob imperfectum

A usum rationis & libertatis pro illo statu in quo non adest tanta libertas, quæ ad peccatum mortale sufficiat: idem est de evigilante ex ebrietate, vel ex amentia. Similiter ergo cum puer paulò antequam ad primum instans morale usus rationis & libertatis perveniat, sit quasi inter somnum & vigiliam libertatis, & veluti in crepusculo usus rationis, nondum tamen perfectum ejus usum & illustrationem attingat, potest tunc peccare venialiter, licet defectu plenæ & perfectæ libertatis non possit peccare mortaliter.

Ad argumentum respondeo, dato Antecedenti, negando Consequentiam. Ad cujus probationem dico cum Cajetano hinc art. 6. §. Ad objectionem, Quod licet ad peccandum venialiter minus libertatis sufficiat in exercitio quam in mortali, quia absque deliberatione peccatur venialiter: non tamen sufficit in facultate, quia non peccatur venialiter absque libera facultate dominandi super singulos motus, quæ facultas absque plena libertate non est. Unde cum puer ante primum instans morale usus rationis careat tali facultate, et si forte aliquem usum imperfectum libertatis & rationis habere possit, tamen tunc incapax est peccandi venialiter. Ex quo patet responsio ad confirmationem, & discrimen quod inter puerum ante primum instans usus rationis, & hominem inter somnum & vigiliam constitutum, reperitur: iste enim in habitu habet facultatem plenè deliberandi, licet non plenè & perfectè expeditam, sed aliquantulum impeditam: ille verò nec in actu, nec in habitu illam habet; & sic licet primus sit capax peccandi venialiter, non tamen secundus.

218 Addunt Carmelita Salmanticenses hinc dubio 2. §. 2. quod et si admittamus in puero aliquam libertatem incompletam & imperfectam ante perfectum usum rationis, hæc tamen est libertas solum ad operandum indifferenter physicè, sed non moraliter: quia cum, ob imperfectum lumen, non possit ante perfectum usum rationis cognoscere consonantiam vel dissonantiam suorum actuum à lege, ante illud tempus est incapax omnis moralitatis, quæ in subiectione actus ad regulas morum consistit, subindeque exigit in agente morali aliquam consonantiæ & dissonantiæ à lege notitiam: unde cum ad peccandum venialiter requiratur libertas ad operandum indifferenter, non solum physicè, sed etiam moraliter, eò quod peccatum veniale sit actus humanus & moralis, puer ante primum instans morale usus rationis non potest peccare venialiter, sicut tunc non potest benè moraliter agere, nec mereri.

219 Secundò opponunt nobis Adversarii ad enervandam eandem rationem D. Thomæ, quod et si ante instans morale usus rationis nequeat puer peccare venialiter, id tamen præstare poterit in illo instanti, antequam vel adimpleat præceptum dilectionis Dei, vel ejus omissionem mortaliter delinquat: quia cum illud instans non sit mathematicum & omnino indivisibile, sed morale, claudens in se aliquod temporis spatium, & satisfiat tali præcepto, si in toto illo instanti, vel in ejus termino adimpleatur, potest assignari tempus sufficiens ad peccandum venialiter, etiam cum plena advertentia, antequam urgeat ejus adimpletio, illud nimirum quod ab initio illius instantis moralis usque ad terminum exclusivè decurrit: cur enim in illa intermedia duratione non poterit aut loqui verbu otiosu, aut leve mendaciu proferte, aut vanã aliquã cogitationem admittere?

Respon-

220 Respondeo, negando Antecedens. Ad cuius probationem dicendum cum Cajetano, quod licet instans, pro quo urget præceptum dilectionis Dei, non sit mathematicum, sed morale, subindeque includat tempus sufficiens ad deliberandum tam de aliis rebus, quam de adimplerone præcepti se convertendi in Deum, debet tamen puer uti tempore illo ad deliberandum concessio, ut quamprimò possit, deliberet de seipso, & de ordinatione sui in bonum honestum: unde si non quamprimò potest deliberet, eo ipso peccat mortaliter, retardans voluntariè adimplerionem præcepti: sicut peccaret non adimplendo illud, statim ac deliberationem perficeret. Porro qui in illo tempore necessario ad deliberandum diverteret attentionem ad verbum otiosum, vel mendacium proferendum, vel ad aliquid simile agendum, hoc ipso retardaret voluntariè deliberationem quæ instat, & per consequens præcepti adimplerionem. Cum enim (inquit Cajetanus) *virtus unita sit major seipsa dispersa, & à majori virtute citius fiat aliquid, quam à minori, ceteris paribus, consequens est ut citius deliberet non divergens: ac per hoc qui ad aliud aspicit vanè, non quam citò potest deliberat, liberè suam vim minuens; & sic reus est omissionis præcepti, divertendo, & non quam citò potest deliberando. Et quamvis non teneatur ante terminum deliberationis eligere, teneatur tamen ante terminum nullum impedimentum apponere charitati, & propterea apponendo peccat mortaliter ante terminum; sicut deliberationi operationem non dans ante instans quod terminasset deliberationem, peccat omissione.*

221 Adde cum Salmanticensibus, quod cum in illo instanti morali Author naturæ tunc speciali dictamine, in intellectu pueri causato, obligationem adimplendi tale præceptum illi intimet, eumque per talem cognitionem urgeat ad deliberandum de seipso in ordine ad debitum finem, vel nullo modo, vel non nisi ex industria & datâ operâ, potest puer ad aliud cogitandum diverti; & ideo si quæ tunc diversio fieret, vel ad dicendum mendacium, vel ad aliquid aliud, per quod deliberatio illa retardaretur, jam non quasi ex surreptione aut semiplena tantum advertentia incidens, damnaretur ad solam culpam venialem, sed ut habita ex animo, & datâ operâ, imputaretur ad mortalem.

222 Objicies ultimò: Etsi puer in instanti usûs rationis adimpleat supradictum præceptum, & seipsum ordinet ad bonum honestum, aut explicitè convertat in Deum ut authorem & finem naturalem, non tamen necesse est ut in eo instanti justificetur, subindeque à peccato originali mundaetur, sed potest ejus justificatio differri, saltem per aliquod breve tempus, in quo proinde dabitur locus, ut puer ante ipsam justificationem venialiter peccet, etiam si nihil mortale committat: Ergo ruit præcipuum fundamentum, cui ratio D. Thomæ innititur. Consequentia patet ex supra dictis. Antecedens probatur: Primò quia ad justificationem non sufficit amor Dei præcisè ut finis naturalis, sed requiritur amor finis supernaturalis, qui est à charitate. Secundò, quia ad justificationem requiritur etiam cognitio mysteriorum quæ fides credit, ut docetur in tractatu de justificatione, & de fide: Sed hanc cognitionem pueri non semper habent in primo instanti usûs rationis, quia illa non habetur nisi per instructionem, juxta illud Apostoli

A ad Roman. 10. *Quomodo credent ei quem non audierunt? Quomodo autem audient sine prædicante? plurimi autem sunt pervenientes ad usum rationis, qui nihil audierunt de mysteriis fidei; neque habent à quo illa addiscant, ut patet de illis qui apud gentes & barbaros, ubi nulla fulget lux Evangelii, nutriuntur: Ergo illi, etsi in instanti usûs rationis prædictum præceptum adimpleant, & se in bonum honestum, aut in Deum ut authorem naturæ convertant, non tamen statim justificantur, sed post tempus, in quo de mysteriis fidei instruantur, ut ea possint credere.*

B Confirmatur ex D. Thoma qu. 14. de verit. art. 11. ubi proponens sibi hunc casum, nempe quod aliquis nutritus in sylvis, vel apud barbaros, ubi nihil de nostra fide audiret, sequeretur per omnia ductum naturalem rationis in appetitu boni & fuga mali, subindeque adimpleret præceptum de quo agimus, non ait fore justificandum in eodem instanti, sed expectandum potiùs quousque Deus vel speciali revelatione manifestaret illi prædicta mysteria, vel mitteret illuc prædicatorem à quo instrueretur. Si aliquis (inquit in resp. ad 1.) *taliter nutritus, ductum naturalis rationis sequeretur in appetitu boni & fuga mali, certissimè tenendum est, quod ei Deus, vel per internam inspirationem revelaret ea quæ sunt ad credendum necessaria, vel aliquem fidei prædicatorem ad eum dirigeret, sicut misit Petrum ad Cornelium, Actorum 10.* Sed ut prædicator mittatur, & missus perveniat, & perveniens instruat puerum, necessarium est tempus & dilatio aliqua, ut de se patet: Ergo puer ille sequens ductum naturalis rationis in appetitu boni & fuga mali, subindeque adimplens præceptum de quo agimus, non statim justificaretur, sed ejus justificatio toto eo tempore differretur.

C Ad objectionem respondeo negando Antecedens. Ad cuius primam probationem dicendum est, puero prædictum præceptum adimplenti infallibiliter à Deo conferri gratiam & charitatè, per quam justificatur: nam cum efficax conversio in Deum ut finem ultimum naturalem, sit incompossibilis cum aversione ab ipso Deo ut fine supernaturali, fieri sequitur ut puer infectus originali culpâ, quæ est aversio ab isto fine, eliciat talem conversionem, nisi simul at priùs ab originali culpa mundaetur: atque adeo nisi gratia & charitas ibi concurrant, saltem ut removètes illam aversionem, conversionem istam prohibent.

D Ad secundam probationem dico, quod ad justificationem non est necessarium necessitate mediæ cognoscere, & credere explicitè omnia objecta & mysteria fidei, sed tantum aliqua. Quæ autem illa sint, disputant Theologi 2. 2. qu. 2. art. 8. ubi Bannez dubit. 2. satis probabiliter censet, sufficere si credatur explicitè illud quod ait Apostolus ad Hebræos 11. nempe quod Deus est, & sperantibus in se remunerator est: unde hanc cognitionem explicitam habent pueri, qui adimplent præceptum de quo agimus, & se convertunt in Deum in primo instanti usûs rationis. Nec obstat quod illi interdum nihil audierint de Deo, & de ejus providentia, aliisque mysteriis, necessitate mediæ ad justificationem credendis, si quæ illa sint, nec aliquem habeant à quo de illis instruantur: Nam si Deus suâ in finem misericordiâ conferat auxilium efficax ad implendum præceptum puero ita se habenti, Deus per seipsum immediatè illi manifestabit interius quæcumque

explicitè sub prædicta necessitate credenda sunt: neq; specialior aut magis extraordinaria conferri debet hæc providentia, quàm illa misericordia & voluntas absoluta conferendi tali puero auxilium efficax ad implendum præceptum. Verba autem Apostoli, *Quomodo credent ei quem non audierunt?* intelligi debent juxta communem & regularem providentiam, juxta quam Deus hac internâ manifestatione uti non vult.

226. Ad confirmationem, ex autoritate D. Thomæ desumptam, responderetur primò, S. Doctorem non dicere determinatè, puerum illum in sylvis vel apud barbaras gentes educatum, & sequentem ductum naturalis rationis in appetitu boni & fuga mali, subindeq; implentem præceptum de quo agimus, esse per prædicatorem fidei, quem Deus ad eum dirigeret, instruendum de mysterijs, necessariò necessitate mediæ ad justificationem credendis, sed vel hoc modo. Vel à solo Deo interiùs illuminante, seu infundente lumen fidei ad credendum, & objecta credibilia simul proponente; quod fieri potest in eodem instanti, quo puer ille adimplet præceptum, & se convertit in Deum, subindeq; in eodem instanti potest à peccato originali mundari, cum sola prioritate naturæ & causalitatis, quæ inter gratiam justificantem & actus ad ipsam proximè disponentes reperitur, de qua in materia de justificatione.

227. Secundò respondeo cum Alvare, Gonzale,

A & alijs Thomistis, quod instructio illa pueri in sylvis nutriti, & sequentis ductum naturalis rationis in appetitu boni & fuga mali, pro qua D. Thomas ad prædicatorem extremum recurrit, non est instructio indispensabiliter necessaria ad justificationem, aut de illis mysterijs, quæ necesse est credere necessitate mediæ ad primam gratiam obtinendam, sed de actis, sine quibus explicitè creditis potest cõferri talis gratia; sicut est mysterium Trinitatis, Incarnationis, Mortis, & Resurrectionis Christi, & alia hujusmodi, ad quæ adulescenda & explicitè credenda tenetur homo quamprimùm potest necessitate præcepti, imò, ut multi volunt, necessitate mediæ omnino requisiti ad salutem & gloriam obtinendam. Unde recursus ille ad externum prædicatorem, supponit puerum, ad quem instituendum mittitur, esse jam justificatum, & per internam illustrationem de mysterijs ad justificationem necessariò credendis à Deo instructum & illuminatum; & solum à D. Thoma requiritur, ut talis puer in fide plenius instruatur; sicut patet exemplo Cornelij, quo ibidem utitur: Cornelius enim, quando ad eum missus est Petrus, erat jam justificatus, & habebat fidem & gratiam: *Alioquin ejus operatio non fuisset accepta Deo, cui sine fide nullus placere potest, ut ait idem S. Doctor 2. 2. quæst. 10. art. 4. ad 3. subdens: Habebat autem fidem implicitam, nondum manifestatâ Evangelij veritate: unde ut eum in fide plenius instrueret, mittitur ad eum Petrus.*

